

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predal (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

NAROCNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto XI. — Štev. 10 (218)

UDINE, 1. - 15. JUNIJA 1960

Izhaja vsakih 15 dni

Stran z ekonomskim in političnim imobilizmom!

Per ciò che riguarda l'economia, l'ordinamento sociale, le opere di pubblica utilità, i secoli del «Serenissimo Dominio» furono secoli di assoluto immobilismo e, specialmente per il basso popolo della campagna, l'invincibile miseria.

(GIUSEPPE MARCHETTI:

Gemona ed il suo mandamento)

Giuseppe Marchetti pozna narbuojs in narbu na drobno preteklo in sedanje

življenjske prilike Furlanov in Slovencev v Furlaniji. V svoji zadnji knjigi «Gemona ed il suo mandamento» je napisal, da je bil skozi stoletja v Furlaniji pod Beneško Republico popolen imobilizem. To nas spominja na imobilizem, ki je nastopil pri nas v Lombardsko-Beneškem Kraljestvu (Regno Lombardo - Veneto) pod avstro-ogrsko monarhijo, in seveda še na imobilizem, iz katerega ne more zlesti Furlanija in z njo Furlanska Slovenija pod kmalu stoletni Zedinjene Italije.

Do prve svetovne vojske smo živeli mi Slovenci iz Furlanije in Furlani v ekonomskem imobilizmu liberalne Italije do prve svetovne vojske. Petdeset let se pri nas ni nič zganilo. Potlé je prišel fašizem med dvema vojskama, ki je prinesel dosti patriotičnih besed, polno retorike, a smo ostali na ekonomskem polju spet v imobilizmu.

Po zadnji vojski smo vsi mislili, da se bo kaj spremenilo, toda smo ostali, na srečo sicer brez parolonov, spet pri starem imobilizmu.

Naši ljudje so pokazali, da ne marajo imobilizma in so se sami od sebe na vse načine mučili, da bi ta imobilizem prenehali. Iskali so delo povsod: najprej po Germaniji in Avstriji, med dvema vojskama v zahodnih evropskih državah, po zadnji vojski spet v državah na zahodu in zdaj na vsezadnje spet v Germaniji.

V stotletih smo poskušali s Furlani vse sorte partide (stranke) italijanske buržoazije in še fašizem. Noben partit ni resno skušal zlomiti ekonomski imobilizem pri nas.

Zdaj smo po zadnji vojski do grla v največjem ekonomskem imobilizmu, kar jih poznamo. Vse, kar so po vojski proučevali: o hribih, melioracijah, pogodzo-gracija.

vanju (rimboschimenti), agrikolturi in »zoni depressa« so čisto navadni oblizi (cerottà), ki naše glavne rane ne morejo ozdravit. Ekonomski imobilizem nas tišči kot skala in kot rob in vsi »cerottie« vseh governov po vojski so to skalo še bolj pritrdili na naši zemlji.

Tisti, ki imajo malo zaupanja v vlade, mislijo, da izdajajo vse te plane in tudi zeleni plan (Piano Verde) samo zato, ker si drugače v Rimu ne znajo pomagati in ker bi radi, da bi ostali ljudje mirni. Drugi pa, ki vedo, da traja pri nas ne samo ekonomski, ampak tudi politični imobilizem, pa pravijo, da od takšnih vlad, ki smo jih imeli zadnjih sto let, sploh ne moremo nič pričakovati. Vsi naši ljudje pa so mnenja, da imobilizem prav ta leta uničuje zadnje ostanke upanja in optimizma, da vse propada in da se vsak rešuje samo z emigracijo.

Prav posebno velja to za zapadne predele naše dežele, to je huminski in čentski okraj, kamor spadajo terski Slovenci. V zadnjih petih letih je v krajih Terske in Krnatske doline in slovenskih vaseh, ki leže na pobočjih Julijskih Predalp od Humina do Čedadà, prebivalstvo padlo na polovico. V nekoliko letih bo nešteto zaselo popolnoma izumrlo, ker emigracija vabi v tujino tudi stare ljudi.

Pred 60 leti je v huminskem mandamentu (okraju) imel »artigianato« (obrtništvo) zaposlenih (occupati) 2.000 ljudi, danes jih ima komaj 500. Od leta 1940 pa do leta 1958 je več obrtniških podjetij izginilo, čeravno so nekatera obstojala nad sto let. Nihče ni vzel do danes še nikakega ukrepa, da bi se ekonomsko stanje tega predela naše dežele izboljšalo ali da bi se vsaj omilila emigracija.

Samo v avtonomni deželi je rešitev furlanskih hribov

Z avtonomijo dežele Furlanija-Julijska krajina s posebnim statutom je zdaj kot z vsem programom, s katerim je šla krščanska demokracija na zadnje politične volitve. O tej avtonomiji še govorijo poslanci in senatorji, kadar pridejo v naše kraje. Nobeden minister pa si ne upa govoriti, da bi se governo ne zameril desnici. V vladi sami pa so ministri, ki so odločni proti avtonomiji.

O avtonomiji se zato ne bo dosti govorilo v Rimu tja do jeseni, dokler bomo imeli sedanjo provizorično vlado.

V provincinah bodoče dežele pa ljudje nujno rabijo deželno avtonomijo in sicer v videmski provinci še bolj kot v ostalih dvema provincama: Goriški in Tržaški.

Avtonomne dežele pa ne bomo dobili, če se zanjo ne bomo bojevali, če ljudje pri nas ne bodo pokazali, da hočejo imeti avtonomijo na vsak način, saj je zagotovljena v italijanski konstituciji.

Če si partije, ki podpirajo governo, ne upajo govoriti, pa bi bilo neumno, da ne bi opozicija v naših krajih zahtevala tega, kar žele ljudje: Italijani, Furlani in Slovenci.

Mi v Furlanski Sloveniji vidimo, da smo prišli čisto na kant, ker nimamo avtonomije, ki nam bi dala določene ekonomske svoboščine, da sami skušamo doseči takšen ekonomski razvoj, ki bi nam dal delo v domačih krajih. Podpreti mo-

ramo opozicijo, ki zahteva na svojih konferencah tisto, kar želijo ljudje v obmejnih krajih.

V Trstu so se zbrali delegati komunistične partije in še zastopniki socialistov in neodvisne socialistične zveze in konstatirali, da bo morala biti avtonomna dežela takšna, da bo lahko odločala v poglavitnih ekonomskih stvareh sama. Slovenci morajo imeti, po sklepu opozicije, enakopravne pozicije z Italijani.

Mi furlanski Slovenci prepuščamo drugim, da uredijo prepri med Vidmom in Trstom. Hočemo in želimo samo to, da se sporazumejo. Pač pa vztrajamo na tem, da avtonomna dežela brez garantiranih pravic na ekonomskem polju in brez pravic Slovincem sploh ne sme biti.

Zavedamo se, da nam brez avtonomne dežele ni življenja v Italiji, da se bomo morali brez avtonomije vsi izseliti, da je sedanja videmska provinca samo navaden birokratski aparat, ki nič ne ukaže, ki financa nič ne more in ki zato ne more reševati problemov, hribov, montaže v Furlaniji.

Rim naj se zaveda, da v nekaj letih ne bo več ne montanje, ne njenih ljudi, ako postane vse pri starem.

Ako hoče Rim v dvanajstletni uri rešiti Karnijo, Furlansko Slovenijo, Val Cellina in druge hribovske doline, mora prav hitro dati avtonomno deželo, da si bomo sami pomagali.

Ali ne bomo več minatorji?

Vemo že dolgo, da je naših minatorjev iz Furlanske Slovenije nima manj. Imamo jih še nekaj v rabeljskem rudniku. V drugih italijanskih rudnikih, ki so majhni in jih je komaj toliko kot prstov na eni roki, pa ni naših rudarjev.

Imamo nekaj sto naših rudarjev v raznih rudnikih severne in južne Amerike in nekaj v Avstraliji.

V Evropi je pa zadnja tri leta vsako leto manj naših minatorjev po rudnikih. Največ smo imeli najprej rudarjev v Belgiji in tam je tudi začela najprej kriza s carbonom, premogom. Niso ga mogli več toliko prodajati, ker je začela nafta izpodrivati karbon najprej v železnici, nato pa še v industriji. Za Belgijo so se začeli kopiciti kupi karbona v Germaniji in so začeli reducirati število domačih in tujih rudarjev. Naših rudarjev ni bilo mnogo v Germaniji in zato nismo bili toliko prizadeti. Lansko leto pa so začeli zmanjševati delo in odpustiti delovce še v francoskih rudnikih carbona preмога. Tudi v Angliji, kjer je veliko število premogovnih rudnikov, je nastopila kriza. V Angliji nismo imeli naših minatorjev, ker niso marali italijanskih rudarjev.

V centralnih evropskih državah: v Germaniji, Belgiji, Holandiji, Franciji, Luksenburgu je približno 70.000 minatorjev preveč. Zato so v tako imenovani »Mali Evropi« sklenili, da je treba te rudarje zaposliti v drugih podjetjih, v drugih tovarnah. Rudarje je treba naučiti prekvalificirati za drugo delo, ker je pač delo v tovarnah, pri strojih čisto drugačno kot v rudnikih. Ni se treba zamenkrat bati, da bi ti minatorji, med katerimi je nekaj sto naših minatorjev, izgubili delo. Produkcija v vseh navedenih evropskih državah raste in bodo naši delavci lahko dobili drugo delo. Ker spada tudi Italija v »Malo Evropo«, imajo tudi naši minatorji prednost, privilegijo, da jih bodo vzeli na drugo lažje delo. Res pa, da na drugem delu ne bodo toliko zaslužili kot na težkem nagobarnem delu v minierah. Še posebno pa je dobro to, da bodo naši minatorji šli skozi posebne tečaje, da dobijo drugo kvalifikacijo, drugo sposobnost za drugo delo. Če bi ostali v Italiji, ne bi mogli naši

delavci nikdar dobiti druge kvalifikacije? Kje naj bi se naši ljudje naučili drugega dela? Prav gotovo ne v Čedadu, kjer je center brezposelnih in tudi ne v Vidmu, kjer se nihče ne briga za drugo kvalifikacijo delavcev.

Imeli bomo tako prav malo naših minatorjev. Nekaj jih bo delalo v minierah severne Francije za železno rudo, nekaj, toda prav malo v Rajblu in tu pa tam nekateri v rudnikih onstran morja.

Vsi naši delavci v emigraciji bodo delavci v industriji in po tovarnah ter pri zidanju hiš, elektrarn, cest in drugih objektov kot gradbeni delavci, kot edili.

Manj bodo naši delavci-emigranti eksponirani raznim nevarnostim na delu, manj raznim boleznim kot na primer silikozi. Bodo bolj zdravi, bolj dolgo bodo živeli in več jih bo dočakalo penzijo. Nad pol stoletja so delali naši ljudje po rudnikih. Toda doba počasi izginja. Ne bomo zanj jokali.

Predsednik Ljudske Skupščine L. R. Slovenije na obisku v Italiji

Miha Marinko, predsednik ljudske skupščine L. R. Slovenije, si je pretekli teden v spremstvu jugoslovanskega ambasadorja v Rimu Javorskega ogledal velika industrijska podjetja v Lombardiji in Piemontu, med temi tudi fabriko pisarniških strojev Olivetti ter se več dni zadržal v Milanu. Tu je ambasador Javorski povabil na kosilo predstavnike političnih oblasti, kulturnih ustanov in gospodarskih krogov ter tisk.

Potovanje predsednika ljudske skupščine L. R. Slovenije je zbudilo pozornost posebno italijanskih ekonomskih krogov, kar pričajo komentarji velikega italijanskega ekonomskega tiska. Ta pravi, kako se italijanska-jugoslovanska trgovinska izmenjava razvija prav ugodno v zadnjih letih v interes ekonomij v obeh državah.

REZIJANSKA NARODNA NOSA, V KATERO SE KAJ RADE OBLECEJO DOMACINKE OB RAZNIH SVEČANOSTIH LEPO JIH JE GLEDATI, KO SE VRTE V PISANIH KRILIH OB POSKOČNIH ZVOKIH ZNANE »REZIJANKE«.

Menjajmo našo politično pamet!

Ze nekaj let pišemo v našem »Matajurju«, da se socialna struktura ljudi v Furlanski Sloveniji hitro spreminja, da je nima manj kmetov in nima več delavcev-emigrantov, nima manj žensk doma v gospodinjstvu, ki cel dan delajo v družini in nič ne zaslužijo, nima manj tudi diki, domestik po italijanskih mestih, in nima več naših žen in čec kot delavke v tekstilnih, čokoladnih in drugih fabrikah po Svicri, dalje kot kameriere in druge delavke v turističnih delih ter kot razne hišne pomočnice po Angliji.

Več mladih, odraslih naših moških in žena je že na delu drugod v Italiji in emigraciji, kot doma po naših vaseh, na ubogih naših kmetijah, ki ne dajo dovolj dela, da bi mogli ljudje toliko zaslužiti, da bi lahko živeli.

V drugih državah, kadar se spremeni socialni poklic ljudi, socialna struktura prebivalstva, se spremeni tudi politična pamet ljudi. Pri nas pa gre to počasi. Vsaj od zunaj ni videti, da bi se ljudje tudi drugače politično spremenili. Je že tako po vsem svetu, da dokler ima človek v rokah lopato, motiko in pikon misli politično tako, kot mislijo ljudje, ki so navezani samo na svojo zemljo, na revno zemljo, ki jih ne more hraniti in so zato od vseh odvisni. Odvisni od birokracije, odvisni od domačih bogatinov, odvisni od vseh. Kolikor govorimo z našimi emigranti, se jim je ne samo delo spremenilo, ampak tudi politična pamet. Več let ko so v emigraciji, bolj se spremenijo. Pisali smo že, da ne smemo soditi o političnem prepričanju samo tistih naših ljudi, ki so zmeraj doma in nikamor gredo. Ti, ki nima doma čepijo, mislijo tako kot pred sto leti.

Toda tudi tisti, ki so nima doma, bi morali politično drugače misliti kot so naši očetje in nonoti mislili v liberalni ali pa predvojni jašistični Italiji. Po vojski se vrste ena za drugo vlade, governi, ki so eni drugi podobni kot jajce jajcu. Vlade se menjajo, krize nastopajo, hodimo na votazione, na volitve, a nič se ne zgame v naših dolinah, v vseh hribovskih dolinah Furlanije. Vse ostaja pri starem.

In ne more biti drugače. Programi strank objublajo vsem enako limonado: bogatim, manj bogatim, revežem, delavcem in tistim, ki živijo od delavcev. Kadar bojo nove postave, teče v velikem curku na tisto stran, kjer je še nekaj, kjer še imajo vpeljano, kjer še služijo in le po kapljicah z leggi za montanje za zone de-
presse in prav verjetno tudi za novi »piano verde«, za zeleni pas. Ekonomska struktura se ne more s takšnimi programi spre-
meniti.

Mi rabimo takšne programe, takšne partije, ki bodo spremenile položaj revnih, tistih, ki delajo. Kaj bi mi hodili z gospodo, če smo reveži, kaj s pohajci, če smo delavci?

Pri nas se mora iz temelja, iz fonde spremeniti, če želimo, da obstanemo. Izgubiti nimamo ničesar. Ne moremo biti ne za desno, tudi ne za center in ne za levo-center, ker smo že vse to poskušali in nič dobili. Največ nas je postalo delavcev in moramo biti za delavce, za delavske interese, za naše interese.

Sv. Lenart Slovenov

Zvedjali smo žalostno noticijo, da je umrl v Firencah 58-letni Lojze Missana iz Kozice. Mož je djelu že več časa v tjem mestu, a zavratna boljezen, ki ga je umorila, mu ni dovolila, da bi se enkrat vidu domačo vas.

V videmskem špitalu je umrl v starosti 52 let Bertu Skavnik iz Hrastovja. Ranki Bertu je več let djelu v rabeljskih minierah, kjer si je nakopu profesionalno boljezen, ki ga je spravila v prezuodnji grob. Zadnja leta je dobivu penzjon, a kaj pomaga, če je muoru še

takuo mlad umrjet. Zapuša ženo in enega sina.

Umrla sta tud 91 letni Anton Dugoro iz Podkravavja in 72 letna Marija Predan iz Jesič. Vsem nepozabnih rankih izrekamo naše sožalje!

IZ KARNAHTSKE DOLINE

Dobrè anu slabe iz Tipanskega komuna

U Prosnidu so nam povjedali 'dno dobro an 'dno slabo novico. Ta dobra je tista, de so žej dal u apalt gradnjo nove cješte u kraju Zarep, ki bo pejala iz Prosnida u Platišče. Djela je preuzela impreza Luigi Grimaz iz Fojde. Prosnijeni so zlo kontent tega, zaki potle, kar bo cješta nareta, se bojo mogli voziti z motornimi vozili u Platišče an Tipano, kjer je sedež komuna, kar se do sada ni moglo, ker vodi tja samo steza'. Druga novica, ki straši Prosnjene je pa ta, de korjera, ki vozi iz Vidma preko Ahtna dvakrat na dan u Prosnid, najbrže ne bo več vozila, zaki je cješta preveč slaba. Ahtenski komun, pod katjerega spada venča part te cješte, se pru nič ne interesa' za jo uzdarževat. Cješta je usa jamasta, po nekatjerih krajih pa kaže kamenita rebra, takuo' de je zlo perikul voziti po njej. Kar močno lije dež, dere uoda' kar u potokih an odnaša še tisto malo pjeska, ki je na njej. Autokorjera sevjeda ne bo mogla' več dougo voziti po tjem presušenem hudourniku (torrente). Ahtenski komun ima dosti ljudi brez djela, naj bi uzeu zatuò še 'dnega cještara (stradina), da bi darž u dobrem stanju cješto, saj se te poslužuje dosti gorskih kraju: Subid, Malina, Kancelirji an Prosnid, an če jo bojo pustili še naprej zapuščeno, kaj bojo počeli tisti ljudje, ki že itak več tribolajo kot tisti na raunem. Ce komunalna administracija nima denarja za postrojiti cješto an za uzeti še 'dnega cještara (stradina) naj zaprosi stato za pomuoč, zaki se ne smije pustiti, da bi ostalo tekaj vasi brez autobusne povezave z raunino.

skopou use svoje njive. Huda bou ženè Terezije, ki ne jo parkienila na bouniško pastejo u videmskem špitalu, je Zefa itikaj kolpila, de je lehnu u pastejo anu iz nje po nekaj tjednih slabosti u nje več ustou. Ranek Zef e bi u Karnahiti, tej po usjeh vaseh komuna anu široki okuolici, zlo poznau anu štiman. Sve najbuojša ljeta ne mu uzela tujina-estero. Kot zidarski mojster (kapo murador) e djelu u dostih statah Evrope anu e znou čekarati več jeziku. Zapuša bouno ženò, dua sina anu no hčer u Argentini anu dvje hčeri par hiši. Usej parentadi nepozabnega rancega izrekamo naše sožalje.

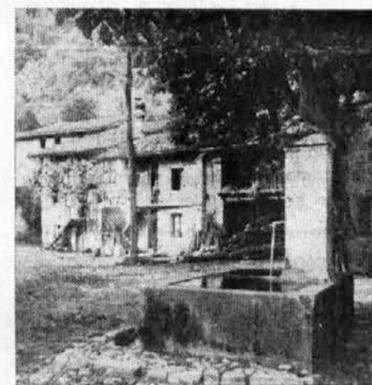
Karnica - Vizont

Tele dni so dali u apalt generalno pravilo škuol u Vizontu anu Karnicah. Za parvo e stato dau 4.500.000 lir, za drugo 4.000.000 lir. U tjem škuolah no če narditi še stanovanje (abitazione) za maeštrene, ki ga do anjelè ni blo anu so se ti muorli uziti usak dan, zak' u majedni od tjem vase njemajo stance za jo afitat.

Z djeli bojo začeli tele dni anu šperajjo, ke no če bete nareta u jeseni, kar no se če začeti škuole.

IZ SOVODENJSKE DOLINE

Zaželjen obisk

jejo iz Sovodenj v Jeronišče in Matajur, ali pa tista v Trčmun, so zlo slabe, zaki jih že več let ne posuvajo s pjeskom. Denar, ki ga dobiva naš komun od stata za javna djela, bi muoru biti razdeljen med vse vasi in v parvi varsti (per prime) med tiste, ki so narbu zapuščene. Ce se ne bo takuo djelalo, bojo ljudje nimar slabe voje, ker vsi plačujujo 'dnako visoke 'tasse' in zatuò bi se muorala v vseh vaseh opravljati javna djela v 'dnaki mjeri.

Trčmun

Cješta, ki vodi iz Ceplatišče v Trčmun, je v zlo slabem stanju. Nobedan ne skarbi, da bi se zasule jame s pjeskom. Kunete so vse napunjene z blatom, ki ga parnaša z brjega voda, kar lije dež. Z avtomobilom kuaž ni muoč voziti, ker je nagobarno, da pride pod motor kak debù kamen, ki bi vse zlomu. Ljudje iz Trčmuna so že večkrat protestal par kompetentnih autorita' a jih nobedan ne posluša. Ce ne bojo v kratkem poskarbjel da se jim postroji cješta, bojo parmuorani se obarnit na prefekturo v Videm, da bo ta intervenirala. V ta namjen so že ustanovil komitat, da bo parpravu smemorjal, ki ga bojo dal v roke prefektu.

Družina Avgusta Petričiča je bla zlo razveseljena, ker se jim je rodu mall puobč, katjeremu so dal ime Roberto. Njihovi sreči se pridružujuje vsi vaščani z željo, da bi Roberto zrastu hitro v brdkega puoba.

Ložac

Gradnja nove cješte, ki bo vezala Ložac z Mašerami, gre hitro naprej. Impreza Cella iz Cedada, ki je uzela v apalt tisto djelo, je zaposlila (okupala) 10 djelucu za nekaj mjescu. Takuò bo preca tud Ložac povezan z ostalimi vasmil komuna in živjenje bo manj težko. Iz Ložca vodi sada' samo ozka staza' in ljudje muorajo prenašati vsa brjemana na harbtu. Zahvaliti se muorajo tistim krogom iz Vidma, ki so se interesirali, da so se mogle uresničiti te dolgoletne sanje.

IZ POD KOLOVRATA

Komun Dreka v agoniji

Zavoj emigracije vsa djela ustavljen
- čakali bojo muorli vrnitev ljudi

Naš komun je eden tistih, kjer je emigracija narvenča. Moških od 18. pa do 60. ljeta kuaž ni par hiš in tud' mladih čeč ne. Vsi so šli po svjetu, nekatjeri na djela stagional, drugi pa se vračajo vsakih tarkaj ljet na počitnice (ferie), ali pa so emigrirali za nimar. Zenske, ki so ostale ta doma', se muorajo strašno maltrati po brjegeh, da okopajo njivice, posječejo senožeti in da zneso na hrbtu damù ves fuotar za živino. Otroci, ki bi se muorli še igrat na vaškem placu, muorajo iti z materjo s koškom na rami, da parnesejo' zvečer damù brjeme. Ljetos je ostalo dosti njiv neprekopanih, po senožetih se razrašča garmovje, vse propada, vse gre nazaj, ker ni par hiš djelovne sile.

Dreški komun leži visoko' v brjegu. Vasice, raztresene po strmeh pobočju (pendice) Kolovrata, so zlo zapuščene, korla bi vserode milijoracijska djela. Komun se je interesiru za udobit od stata denar, da bi se odprli djelovni kantirji, ki bi postrojili cješte, vodovod (acquedotto) in britof, a kaj pomaga, če ni ljudi par hiš, da bi djelali. Par tjem djelih bi bluò lahko zaposlenih (okupanih) 60 djelucu, saj ima komun na razpolago (a disposizione) za javna djela (lavori pubblici) 40 milijonov lir. Nekatjera djela bojo začel djelat na zimo, kar se varnejo emigranti, a takrat se bo moglo le malo narditi, ker tle zguodaj zapade snjeh.

Ceglih bi ljudje vjedali, da bo ljetos

djelo doma v kantirjih, bi vsedno šli po svjetu za zaslužkom, ker s tistimi 500-600 lirami na dan, ki jih plačujuje v kantirjih, ni moč živjeti.

Nobednega nič ne skarbi tole stanje. Ljudje hodijo od duoma, doma pa djela zastajajo zavoj pomanjkanja djelovne sile. Kakuò bojo živjeli tisti, ki so ostali ta doma? Naj prislužijo še tarkaj njihov ljudi v estero, naj jim pošjejo ne vjemò kulko, živjenje bo nimar buj tarde v vaseh dreškega komuna, ker se ne morejo narditi javna djela. Vas brez djelovne sile je kot drevo brez listja, tam ne bo ankul nič rodilo, ker manjka narbu importantna rječ. Zatuò, če se v Dreki ne bo spreobarnilo kaj na buojše, bojo počasi izumarle vse vasi. Agonija bo pa trajala dougo in vsi vjemò, da bo huda.

Kras pri Dreki

Pretekli tjedan, kar je parša huda ura nad naše vasi, je treščilo v senik Evgena Garjupa iz Krasa. Mož in njegova mula sta glih v tjem momentu počivala v seniku, ker sta se tja zatekla pred hudo uro. Od hudega trjeska se je Garjup zbudil in si v pravem momentu rešu živjenje in tud' mula je ostala nepoškodovana. Senik je zgoru, zatuò je Garjup utarpù veliko škodo, zaki ni bil asikuran pruoč ognju.

IZ NADISKE DOLINE

Novo šuole v Mersinu

Vsi želijo, da bi še kje v okuolici odprli kajšen tak kantir, saj je posjerode pouno goličav.

Ce bi pogozdili naše kraje že pred stuò ljeti, kot so tuò napravili v Kanalski dolini, bi donas bluò dosti buojš in tud ne bi bluò korio ljudem hoditi v emigracijo. »Buojs pozno kot ankul« pravi pregovor, bojo pa naši sinovje, naši bodoči rodovi, imjel buojše živjenje.

SMRTNA KOSA. V kratkem času je smartna kosa pokosila kar tri naše vaščane. Na naglo je umrl Anton Cenčič Tone Tagorenji po domače. Star je biu 73 let. Tud' Marija Lavrenčič - Balanova je na naglo umrla v starosti 63 let. Antonija Cenčič (Tonina dol par Bazinkene), je umrla po dougi in hudi be-ljezni.

Vsej žlahti izrekamo naše sožalje!

ZIBELKA. Elena Bunin (Krajkova po domače) je povila pred kratkim luštno čečico, katjeri so dali ime Nerina. Peter Bunin in njegova žena Elena sta bla 9 ljet v emigraciji v Avstraliji in sta parša damù šele pred adnim mjescem.

Sv. Peter Slovenov

Jožef Karlič iz Špjetra je padu iz biciklete in se močno potouku po obrazu in udobiu šok. Ozdravu bo u tjem tje-dnih.

Robert Crnota iz Kosce je padu z motorja in si zlomuò ramo.

Alojz Kverčič iz Cale si je par djelu močno poškodovuò roko. Ozdravu bo u petnajstih dneih.

Alojzija Batistič, stara 76 ljet, doma iz Podbonesca, je takuo nesrečno padla u hiš, da je udobila možganski pretrés (commozione cerebrale) in še več drugih poškodb. Pejali so jo u čedadski špitalu.

Črni Vrh

Porēstal iz Vidma je odperu djelovni kantir na Miji, ki je blizu naše vasi glih na jugoslovanskem konfinu. Tle djela 20 ljudi iz naše vasi, da trjebijo smrjeke, ki so jih usadil pred ljeti. Zaslužuju zadost dobro (100 lir na uro), če pomislimo, da imajo djelo blizu duoma in da je tisto djelo v korist domače ekonomije.

Karnahta

U Karnahiti e umar najbuj te stari mož - Zef Miscoria Bujen. Star e bi 90 ljet anu e še do ljetošnjega velazema

Vsem ponesečencem želimo, da bi preca ozdravili.

Tarčet - Ofjan

Pred dvemi ljeti je nardila huda ura par nas dosti škode. Ni vederbala samo njiv in travnikov, tud cješte in mostovi so utarpjel dosti škode. Odnoslo je kar dva mosta, katjere pa so pred časom že spet nardili. Na podlagi zakona (legge) o pomoči poplavljenim (alluvionati) krajem, ki je bil odobren od parlamenta lanske ljetos, so odprli kantir, ki bo postrojil cješte Tarčet Ofjan in Črni vrh-Podvršič. To zadnjo so že skoraj postrojili, našo pa bojo začel tele dni.

Štupca

Kdor gre skuož našo vas, ki je zadnja v Nadiški dolini na italijanskem teritoriju, lahko vidi na čampni strani ob cješti velik lokal, v katjerem so šuolske aule. Ceglih so lokali dobri in čeglih je šuola 'italijanissima' se zdi, da jo bojo muorali ljetos zaprjet za nimar. V tjem šuolskem ljetu je hodilo v šuoi samo 5 otrok in od tjem bosta šla v jeseni dva v špjetarske 'scuole mediee, samo za tri učence (skolarje), pa ne vjemò, če bojo daržal šuolo odprto.

Tavorjana

Na službeno mesto komunskega mje-dih dr. Ciriana Schiavi-ja, ki je udubu konkors v San Daniele del Friuli, je paršu dr Antonio D'Onofrio iz nekega kraja blizu Rima.

Pretekli tjedan so zaključil v Tavorjani večerni kors, ki je traju tri ljeta. Učili so mla depuobe tehnično risanje (disegno tecnico), matematico, kulturo general in praktično djelo. Vsi so udobil diplomo, narbuojši pa še premijo.

Ni prav...

...da zanemarjate sadno drevje, ki leto nič ne rodi. Ravno to drevje potrebuje gnojila, da bo moglo drugo leto roditi.

...da kolobarje okrog mladega drevja puščate v nemar, da se čez leto zarastejo. Treba jih je večkrat opleti in pokriti z gnojem.

...da preganjate mravlje, listne ušice. Pa pustite v miru. Mušice je treba na drevju zatreti, ker mravlje, ki jih uničujejo, izginejo same.

...da začnete zatirati listne ušice šele poleti, ko so že opravile svoje škodljivo delo. Uničujte jih sedaj, čim se pojavijo!

...da večtrajne plevelce površno porigate. Tudi korenine je treba izrjaviti iz zemlje, ker drugače plevela ni mogoče zatreti.

Breskova plesen

...da okopavate, ko je zemlja že globoko izsušena. Kmalu po dežju, dokler je vrhnja plast zemlje še mokra, zaleže okopavanje največ.

...zalivati zvečer, dokler so hladne noči. Mokra zemlja se čez noč veliko bolj hitro ohladi kakor suha.

...da zalivate z vodo naravnost iz vodovoda. S tako vodo rastline prehladimo, kar ima za posledico slabo rast.

Breskova plesen je zelo razširjena bolezen, ki se pojavlja prav v tem času. Napada mlade poganjke, listje in plodove (sadove) in tako dela veliko škodo. Okuženo listje, ki je spodaj videti, kot bi bilo posuto z belo moko, se pred časom posuši in odpade. Tudi zeleni plodovi odpadejo, ker porjavijo in ostanejo nerazviti. Še posebno škodljiva je breskova plesen, ko napade mlada drevesca. Pri takih les potem do jeseni ne dozori in so občutljiva za pozebo.

Zato je treba uničevanju breskove plesni dati vso pozornost. Prvič škropimo pred začetkom cvetenja, potem pa še dvakrat. Zelo dobro škropivo je tole: 100 gramov salicilne kisline (acido salicilico) raztopimo v en liter alkohola, raztopino pa zmešamo v 100 litrov vode.

Lep uspeh bomo dosegli, če škropimo z ventiliranim žveplom (zolfo). Ker pa so nekatere sorte breskev zelo občutljive za žveplo, moramo biti pri tem delu previdni. Prašenje je treba v opoldanskih urah prekiniti, ker je nevarno, da se listje zaradi gorkote ožge.

Polži delajo škodo

Vse polno jih je, posebno po nekaterih vrstovih. Škoda je velika in zato jih poskusite odpraviti na tale način: potro-

Kaj bomo delali tale mesec

NA NJIVAH bo treba okopavati in osipati krompir. To delo je treba opraviti previdno, ker se ne sme v rahli zemlji okopavati preveč na visoko. Ker se pri okopavanju in osipanju rahlja zemlja, se poveča izhlapevanje zemeljske vlage (mokrote). Priporočajo, da je boljše krompir večkrat opleti, kakor da bi zemljo obrali. V primeru peronospore je treba krompirišča škropiti kakor se škropi vinsko trto (viniko).

NA TRAVNIKIH IN SENOZETIH je trava začela cveteti. Pokositi je treba čimprej, da trava ne oleseni, ker takšno seno ima manj sostanc in je tudi težko prebavljivo. Po košnji polijte travnike z gnojnic, seveda če je deževno vreme.

V VINOGRADU je treba junija meseca škropiti proti molju. Za uničevanje tega trtnega škodljivca priporočajo škropivo »Asol« v 5% raztopini. To škropivo se lahko tudi pomeša s škropivom proti peronospori. Če dolgo časa dežuje, morate več-

krat pregledati vinike, da se ni pojavila peronospora, ker v slabem vremenu se razvije veliko bolj hitro. Odstranjevati je treba tudi zalistnike in neplodne mladike, ki poganjajo iz starega lesa. Kjer je potrebno opravite tudi zeleno cepljenje.

V SADOVNJAKU je treba škropiti z arzenskimi preparati, kjer so se pojavili hrošči, ker ti žro listje. Tudi listne uši se pojavljajo v tem času. Te zatirajte z DDT in s tobačnim izvlečkom. Dobro je tudi, da nastavljate pasti, takomenovane lepilne pasove, da se bodo na njih ujela gosence jabolčnega zavijača.

V VINSKI KLETI je zadnji čas za pretakanje vina. Klet je treba v tem času držati zaprto, ker toplota vinu škoduje. Dobro je tudi, da v kleti zažgete malo žvepla (zolfo), da se dizinfetira. Sodi naj bodo vedno polni, zalivajte jih vsak teden z dobrim in zdravim vinom. Prazne sode je treba večkrat zažveplati, da se ohranijo zdravi do jeseni.

site okoli gredic z otrobi, ki so zastrupljeni z barijevim fluorsilicatom (crusca avvelenata con il fluorsilicato di bario) in ki se dobe že pripravljene v agrarnih trgovinah. Nekateri strokovni listi priporočajo tudi: posujte okoli gredic malo zdrobljene galice (soifato di rame). Ko pride polž na modro galico, se speče, se začne sušiti in pogine.

Kako belimo

Z apnenim beležem belimo zunanje zidove hiš, fasade, stanovanjske prostore, hleve, kleti in podobno. Beljenje ni posebno težko delo, z nekaj čopiči (peneli) in posodami ter dvojno lestvo bomo opravili vse delo. V vodi raztopljena apnena kaša (pravimo ji apneno mleko) se na steni posuši in okameni. V apneno mleko ne dajemo nobenih drugih reči, ker že apno samo veže. Hkrati je apneni belež tudi barva, zato je beljenje z apnom poceni in dobro. Z majhnimi dodatki suhe barve lahko apno pobarvamo. Kadar delamo močan ton, tedaj v

ga ne storimo, bo težko odpraviti madeže, ki jih pusti belež. Pazimo tudi na oči, da ne odleti vanje kapljica jedkega apna.

Najprej pobelimo strop, nato še stene. Debel, okrogel ali štirioglat čopič (penello) za beljenje namočimo do 2/4 v bele in z njim vlečemo po zidu v vzporednih (orizzontale), do meter dolgih pasovih. Ko nanese mo na steno ves belež, ki je bil na ščetinah čopiča, znova namočimo tega v belež in belimo. Vlečemo navpično (verticale) gor - dol - gor ali vodoravno (orizzontale) od desne proti levi (čampni) strani in obratno. Belež naj ne bo pregošč.

Žveplanje črnih vin

Ni sicer navada žveplati črna vina, a žveplajo se lahko, enako kot bela. Še najnujno potrebno je žveplati tudi črna vina, če jih hočemo ohraniti zdrava. Žveplamo z žveplovno kislino v obliki metabisulfitna in podobnih preparatov, ali s tem, da žveplamo z žveplom na azbestnih traktih ali v kolecih (tabletah).

Vzrok, da ni žveplanje črnih vin v navadi, je v tem, da žveplena kislina nekoliko razbarva vino. To razbarvanje pa ne traja dolgo, in sicer traja toliko časa, dokler vino ne pride v dotiko z zrakom. Prezračenje vina mu vrne prejšnjo barvo.

Zato pa lahko žveplamo tudi črna vina, kar je posebno potrebno v gorkih mesecih, da ne zavre. Najbolje je, da mu dodate žveplove kisline v obliki metabisulfitna (5 do 10 gramov na en hektoliter) ali pa v obliki »nosonine«. Ta ima v sebi poleg metabisulfitna še črnelo vino in citronovo kislino, to sta dve so stanici, ki ugodno vplivata na vino, posebno pa na črno.

RAVNATELJSTVO »MATAJURJA«
OBVEŠČA, DA BO OBJAVLJALO
BREZPLAČNO VSA POVPRASEVANJA
PO DELU IN ENAKE PONUDBE.
S TEM BO NAS LIST PODPIRAL
BREZPOSELNE, KI NIMAJO
NA RAZPLOGO SREDSTEV ZA
OGLAŠEVANJE IN KI UPAJO, DA
BI TEM POTOM MORDA PRISLI
DO PRIMERNE ZAPOSLOTVE.

apno vlijemo nekaj redkega mizarskega kleja (lima), da belež bolj drži.

Na novi omet naredimo podlago iz malo močnejšega beleža. Podlago belimo, ko se omet dobro posuši. Če omet na sobnih stenah ni prav gladek, ga je treba zglatiti s steklenim papirjem (carta vetrata). Apneni belež za podlago pripravimo iz dobro preležanega apna. Na kanglo beleža vzamemo 1/3 kangle apna in 2/3 vode. Oboje dobro premešamo z leseno lato in skozi gosto sito ali mrežo precedimo, da je belež čist. Če je novi omet zelo raskav, naredimo belež iz več apna, če je zelo gladek, zmešamo manj apna. Če je položen že čisti pod, ali če imamo v prostoru, ki ga belimo pohištvo (mobili), potresemo pod z žaganjem in pokrijemo predmete s papirjem. Če te-

Kristus an sv. Petar po Nediški dolini

Vsak narod ima več ali manj bogato narodno blago, a je vedno neposredno povezano z ljudskimi običaji, okolico in domišljijo. Najlepše pravljice imajo skandinavski narodi, ker tam so dolge noči in ljudje so primorani živeti v hišah ter si kratiti čas. Večji narodi so svoje narodno blago zbrali in ga natisnili v knjige, manjši pa, kot na primer mi Slovenci v Furlaniji, imamo le malo zapisanih ljudskih legend in pripovedk, pač pa jih imamo mnogo ohranjenih v ustnem izročilu in tako se prenašajo iz roda v rod. Nekaj teh pravljic smo zbrali in napisali po pripovedovanju starih ženic iz Laz in jih tu objavljamo v originalnem dialektu.

Kadar Buoh an sveti Petar sta hodila po Nediški dolini, je bju velik šuš. Gor na Mečani sta bla žejna an sta hodila od hiše do hiše prosit uodé za pit, pa nikjer je njeso imjel', še dne kapje ne.

Adna prešerna žena jim je jala:

»Počakta dažá! Davi je krelila kakuoša an zatuo bo daž sigurno.«

Gospuod Buoh an sveti Petar sta se posmejala an šla naprej.

Paršla sta u Ruonac an hodila od hiše do hiše prosit uodé. Judje pa so jima ponujali vina an žganja, ker uodé njeso imjel'. An pouosod so jima govorili:

»Molita, de Buoh nam dá dažá!«

An sveti Petar je jáu Bogù:

»Gospuod, usliši te brunne judi, ki nam ponujajo vino an žganje, an pošji jim dažá!«

An Gospuod Buoh se je obrnu pruot muorju, kuk de b' kajšnega klicu. An takrat čez Staro gorò je šla maglica, ki buj ke je šla naprej, buj je bilá velika. Parpela se je za Matajur. Je zablisknilo, zagrmjelo an vliu se je daž dol čez Ruonac, de vsi patuoki su bli puni uodé. Ruončanje so bli usi veseli an so guovóril:

»Hvala Bogù, ki nam je pošju daž!«

Tan v Mečani pa daž še kapnu nie. An sveti Petar je reku Bogu:

»Zaki njes' dau daža še Mečani, saj so ga še buj potrjebni ku Ruončanje!«

An Gospuod Buoh je odguorju:

»Na Mečani naj da daž tista kakuoša, ki je krelila!«

Od tistih cajtu u Ruonce ne manjka ne vina ne žganja. An kader magla se prime za Matajur, dol po dolini pravjo: »Matajur ima klabuk, Buoh da daž!«

An kader sta Buoh an sveti Petar šla skuoze Domeže, adán starčič je sedeu na pragu od hiše an pobožno molú rožar. Sveti Petar ga je pozdravu. Kristus pa je šu le naprej brez ga pogledat. Srečala sta dneǵa puoba, ki je veselu žvižgu. Sveti Petar je šu naprej brez ga pogledat, Kristus pa ga je jubeznivo pozdravu. Sveti Petar vpraša Kristusa:

»Kuo je tuo, de tistega, k' je molu rožar, njes' pozdravu an si pozdravu puoba, ki je žvižgu?«

Kristus mu je odguorju:

»Starec je uso mladost zapravu an šele sada mol', puob pa molu an žvižga, kar je cajt.«

An paršla sta do uodnjaka glih, kader bogat kmet je pargnú pit ucé. Kristus se je ustavu an gledu lepo žvinco, posebno se mu je dopadlo bjelo jarace, ki je skakalo na use kraje, de ga je blo lepuo vidjet. Kristus je prosu kumeta, de naj mu ga šenka. An kumet mu ga je tudi šenku.

Je šu mimo adén cigan an Kristus ga je povabu, de naj gre z njim, de bo vozu jare. Ciganu so tekle sline za lepuo jarace. Rad b' se bju najedu mesa. Zatuo se je stuoru, de se mu je popuznilo. Je padu gor na jare an zlomu dvje noge.

Kristus je ukazu ciganu jare ubit an ga odrjet an mu je ukazu tudi, de naj ocvre mesuo za se, samo jetra an srce de naj njemu parnesé. Cigan je pa najpoprej

ocvru in snjedu jetra an sarce.

»Kje so jetra an sarce?« ga je vprašu Jezus.

»Jih nje imjelo!« je odguorju cigan.

Jezus je le muču. An so šli vsi trije po pot za u Marsin. V patoce pod Mrsinom je blo puno uodé. Kristus an Petar sta lahko prebrodila uodó. Kadar pa je stopu not cigan, uodá mu je naenkrate narastla do pasu, de nje mogu ne na prej ne nazaj. Buoh ga je sada vprašu:

»Al je imjelo jare sarce an jetra?«

»Ne!« je odguorju cigan. An uoda mu je narastla do grla.

»Al je imjelo jare sarce an jetra?« ga je spet uprašu Buoh.

»Ne!« je odguorju cigan. An tada ga je uoda pokrila čez glavo, de se je dušju.

»Al je imjelo jare sarce an jetra?« ga je tretjič uprašu Buoh.

Cigan nje mogu več guorit pa je vzdignu roko nad uodo an mu je magnu, de ne. An tako se je potopju. Takuo se cigan rajš' utopi, ku resnico povje.

Svetemu Petru pa se je cigan smilu an je prosu zanj Kristusa. An ga je Kristus uslišu an spet oživu cigana.

An so paršli u Dolenji Marsin. So stopili u oštarijo an kuazali pit an jest. Parsednu je tudi oštir, ki je bju debeu ku kotac an je jedu an piu z njimi, ku de b' kuazali še zanj.

Kristus an sveti Petar sta vprašala za večerjo an tud' za ob noč. Zjutra sta vstala an Kristus je ukazu svetmu Petru, naj plača za oba. Sv. Petar je imjeu puno soldov. Oštirja Lukeža so zapekli v oči.

Kadar sta Kristus an sveti Petar plačala an odšla, je Lukež teku po krajših stazah pred Kristuša in svetega Petra an ju u hosti z nuožem u roci počaku an teu od njiju soldov.

Kristus je mirno jau svetemu Petru:

»Vrzi mu iz gajofé štrik!«

za naše mlade bralce

Fran Milčinski

Premalo zemlje in preveč

Zivel je bogat kmet, toliko je imel sveta, da ga pol dne ni obhodil, pa mu ga še ni bilo dosti. Imel je soseda, ta je bil siromak, drugega ni bilo njegovega nego lesena kočica in boren zelnik, ob čigar meji so stale tri dolge, krive češplje. Ta zelnik je bodel bogatemu kmetu v oči.

»Prodaj mi svoj zelnik,« je rekel sosedu, »imeti ga moram, da bo ves svet moj od vode do hriba!«

Sosed ga je zavrnil: »Ne morem ti prodati zelnika, kako naj živim brez njega, ki mi daje vsakdanjo hrano.«

»Če mi ga ne daš izlepa, ga boš dal izgrda,« je zagrozil kmet.

In kmet si izmislil in gre h gosposki in toži soseda, da mu dela škodo, ker češplje ob zelniku mečejo svojo dolgo, temno, težko senco na njegovo, kmetovo deteljo. Tako ga je tožil, potem pa vesel svojih naklepov šel z grajskim pisarjem v krčmo.

Sele pozno zvečer se je dobre volje odpravil proti domu, pa ga zajame na ravnem polju temna noč in zgrešil je pot. Hodil je in hodil, davno bi že moral biti doma, hotelo se mu je že dremati pa ni vedel, kod ga nosijo trudne noge. Pa pride do sivga zidu. Razveseli se ga.

»To so ljudje,« si misli, »naprej nisem kos, prosim jih za prenočišče.« Tava ob zidu, najde vrata, vstopi, stori par korakov, pa se izpodtakne in pade.

»Kaj vraga je to,« pravi in šlata okrog se. Ušlata grob, ušlata križ: zašel je na pokopališče! Obide ga groza, tačas začne v zvoniku biti kladivo, kmet šteje, našteje polnoči. In kaj je to! — po zadnjem udarcu se prične iz grobov dvigati, širiti in naraščati skrivnostni šepet, zamolkel smeh, polglasen preprič.

Bolj mrtev ko živ sede kmet na grob in se prekrizja, kar začuje tudi pod seboj iz zemlje glas: »Živec, debelec, kaj sediš na moji stehi!«

Kmet je zatrepetal: »Sveti Šentjaž, samo to noč me še obvaruj, saj vem, da sem hud grešnik!«

Iz groba se je pa zopet oglasilo: »Živec, debelec, ali si mutast? Kdo si, kaj delaš na moji stehi, govori, da mi ne bo treba vstati in iti pogledat.«

Kmet je zdrknul z groba, pokleknil je ob njem in tretajoč govoril: »Jaz sem, jaz — krščanski človek sem, zašel sem, nemara preveč pil, bog mi odpusti ta

greh! Pri gosposki sem bil po opravih, zaradi zelnika, ki mi ga izlepa ne da sosedi!«

»Ti si, ti? Zdaj te spoznam! Glej, glej, pa premalo imaš sveta, praviš, in se boš še pravdal zanj!« Tako se je zopet oglasilo iz groba in zraven še čuden krohot, kakor da bi kdo iztresal grah. »Revež si, revež in meni se smiliš. Jaz sem bil tudi tak. Nikdar mi ni bilo dovolj zemlje! Zdaj, zdaj je imam pa dovolj! Preveč je imam, v usta mi sili, v nos in v ušesa!

Veš kaj, kmet, ti imaš premalo zemlje, jaz je imam preveč, idiva menjat!«

In kmet je čutil, kako se pod njim dviga grob, in prešinil ga je smrtni strah. Tačas pa je udarilo v zvoniku eno in kakor na mah je po grobeh vse utihnilo.

Ko je zjutraj šel grobokop dan zvonit, je našel kmeta nezavestnega ob grobu, prenesli so ga domov in le počasi je okrevale. Lasje so mu bili osiveli tisto noč.

Z revnim sosedom pa se je pobogal in je z njim delil svoje bogastvo.

Kako je medved hruške tresel

Na Plešivcu je nekaj kmetij, ki so po več ur oddaljene druga od druge. Kmetje so zato navezani sami nase in ne dobe v sili od nikoder pomoči, kar ima v mnogih primerih hude posledice.

V tako nepriliko je prišel pred davnim časom tudi kmet Ljubenc na Plešivcu. Blizu hiše je stala velika, stara hruška. Stala je v bregu, tako da se je prezgodaj odpadlo sadje skotalilo v dolino. Neke jeseni je hruška izredno dobro obrodila. Kljub temu, da je sadje že odpadlo, Ljubenc se ni otrsela hruške, češ, letos je dobro obrodila, nekaj sadja bo že še ostalo na njej. Pa tudi časa ni imel za otrsanje, ker bi moral zaposliti vso družino pri pobiranju. Ta pa je imela mnogo posla na polju.

Nekega jutra je šla ofarca po vodo. Nekdo je tresel hruške. Vesela je šla pod hruško in pobirala sadje: »Očka, le tresite, jaz bom pa pobirala.« Nato je molče pobirala. Ko je napolnila predpasnik, se je hotela zahvaliti kmetu in pogledala na drevo. Na drevesu pa je gledala medveda. Zakričala je in spustila vse nabrano sadje iz predpasnika na tla, pa odletela v hišo klicat Ljubenca. Ta se je sicer hudo jezil, polagoma se je pa le potolažil in si mislil: »Saj je vseeno, če tresem hruške jaz ali medved, treba je samo naložiti pod hruško veje, da se sadje ujame in ne zvali v dolino.«

To je tudi napravil, se zaklenil v hišo in gledal skozi špranjo, kdaj bo medved prenehal tresti.

Pod hruško so stale gare. Ljubenc jih iz strahu ni utegnil potegniti izpod drevesa. Hruške so padale tudi nanje in Ljubenca je bolelo srce, ko je slišal pa-

dati hruške na les, da so se od padca obtočkile.

Medved se je naveličal tresti hruške, ali pa se mu je zdelo, da jih bo zadosti. Lezel je z drevesa, ko je pa stopil na najnižjo vejo, se je zlomila in medved je telebnil z vso medvedjo težo na gare. Gare so se radi padca premaknile in drvele vedno hitreje in hitreje po klancu navzdol v prepad. Medved je med to brzo vožnjo strašno rjul in posnemal človeške glasove.

Gare z medvedom so priletele v prepad pri Gospoličevi bajti. Medved je bil ves pobit. Bil je tako jezen, da je razbite gare popolnoma razdejale.

Od tega časa medved ni več hodil hruške trest, kmet pa gar ni dobil več nazaj. Pa jih ni tako težko pogrešal.

Uganke

Pet junakov — pet imen,
vsak mesen je in košen,
primejo za delo vsako,
delajo človeku tlako.

(Prsti!)

Pet junakov zleze v luknjo,
vsak obleče svojo suktnjo.

(Prsti in rokavica)

Kmet jo v zemljo zasađi,
pa, čeprav ne da mu kruha,
saj ne raste, ne rodi
in je dan za dnem bolj suha.

(Prekla)

Pri nas morajo otroci mojih let pozabiti na igranje, da olajšamo delo materi, ki se že itak trudi od zore do mraka, ker ni očeta doma. Dobro se nam zdi, ko nam ložijo na rame košek rekoč, da znamo opravljati delo odraslih.

Od kdaj raste bodeča neža

Nekoč je živila hudobna graščakinja, ki ji na vsem vesoljnem svetu ni bilo enake. Njeno krasoto, ošabnost in hudobijo je poznal ves svet, od vzhoda do zahoda in od juga do severa.

Pride k njej berač in ji reče: Graščakinja Neža, tako ji je bilo namreč ime, »če boš še tako hudobna, bo prišla čarovnica s Kleka, ki me pošilja in te začarala v rastlino, ki se je bo vse izogibalo, v bodečo nežo.« To reki berač iz-gine.

A graščakinja Neža se ni poboljšala. Nekega dne, ko je hodila po vrtu in zalivala cvetlice, zraste pred njo iz tal ženska postava. Oči ji žarijo kot dva žareča oglja in jaha na metli. Bila je čarovnica Zvinarka. Zvinarka je dvignila roko, oplazila z njo graščakinja Nežo, ki se je mahoma izpremenila v rastlino, polno trnja. Grad pa se je sesul v razvaline.

Se danes vidiš vsepovsod rasti bodečo nežo — nekdanjo graščakinja.

ZA DOBRO VOLJO

Neka dama pokliče po telefonu znane-ga literarnega kritika in ga opozori, da ga je 24. povabila na sprejem. »Dobro,« pravi kritik, »toda ali 24. tega ali prihodnjega meseca?«

»Tega meseca,« pravi dama.

Nenadoma se kritik domisli in odvrne: »Saj 24. smo bili večeraj!«

»Seveda,« sikne prijateljica, »in kje za vraga si hodil?«

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Reg. Videmske sodnije št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Sveti Petar je segnu vanjo an vrgu Lukežu štrik okuol šije an tele je postau vou, velik an brdak. An sta ga pejala s seboj.

Paršla sta do dnega kraja, kjer so zidali novo hišo. Ker je biu prej velik daž in je bilo vse mokro, so konjem koleša ostala v blatu an njeso mogli spejati voza. Kristusu so se judje smilili an je jau:

»Pa posodiva midva vola!«

An so vola pripregli h konju an je šlo naglo iz blata. Tisti judje so se zelo čudil' an so jali:

»Joj, to je brdák vou! Ali ga nam prodaste?«

Kristus je odguorju, de vola ne muore prodad, posodi pa ga lahko za ljeto dni, če zanj za delo tudi kaj plačajo.

An so stuurli kontrakt in vola vzeli.

Čez ljeto dni sta se Kristus in sveti Petar spet vrnila. Hiša je bila že narejena an zeluo visoka. Kristus je baru po volu. So jali, de bi vola še rad imjeli an da ga tudi kupjo. Kristus pa ni teu. Je jau, de ga ne proda, da ga vzame, ker je ljeto dni pasalo, spet nazaj. Tisti judje so vola dali an za delo dali solde, ki jih je vou pri-služiu.

Kristus an sveti Petar sta šla naprej an paršla do tiste hiše, kjer je Lukež lani imjeu oštarijo. Vola sta zunanaj parvezala, sama pa stopila not an kuazala prinst za pit an jest an barala tudi za ob noč. Gospodinjo sta vprašala, kuo je tuo, de je sama. Ona je jala, de od lani, ko sta onadva bila pri njih, ni več gospodarja. Je nekam izginu. Ni reč, de so ga kjek oščedili.

»Puoj ven an volu odvzemi štrik!«

Sveti Petar je šu an stuuru takuo an vou je spet postau gospodar Lukež.

»Kristus mu je jau: »Viš, ti si nama mislu vzeti solde an naju celo ubiti, če bi ti jih ne dala. Pa glej, se ne smje tako delati! Se ne smje živeti od tujega! Tle ti je vrnjen denar, ki si ga to ljeto z delom prislužiu pri

oni hiši!«

Lukež se je zgrozil an je zapustiu ženo an familjo an je šu za Kristusom in svetim Petrom. Postal je apostol Lukež an še sada ima povsod par sebe brkega vola.

Svet Petar an Ježuš sta hodila dugo cajta po sviete, doklier ništa pršlá usa utrujena gor u Ruonac, že pod nuoč. Prenočišča sta uprašala dno ženo, ki jih je poslala spat tu toblat (senik). Trudna sta bla zlo, zatuo zjutra se ništa zbudila nančo, kr je žena napozila krave, jih pamuzla an jim dala jiest. Kr je pršla gor na toblat, jih je zagledala, da še spita, an je cabnila svetega Petra, ki je biu ta pr uratah, tu bedra, de se zbudi. Je tud zavekala:

»Zaspaniki! Je cajt ustati! Al vas nie špot? Pogledite, že kakuo je vesoko sonce!« An je šla po svojih dielah.

Svet Petar an Buoh sta se obrnila na drugo stran an spala naprej. Čez cajt pa je nazaj pršla žena an tlekrat zajela s palco svetega Petra, de ustanejo, an šla proč.

Svet Petar, kr je videu, de tuoče nimer njega, je jau Bogu:

»Prid paj ti malo san na tele kraj, jest na morem vič prenašati tele udarce!«

Buog je mouču an šu.

Kr jih nie bluo še dol, gospodinja je uzela palco an šla gor.

»Prjet san tukla telega, sa muoram malo še te drugega!« je jala an začela nazaj tuoč svetega Petra.

Bilo je tenčas, ku sta Kristus an sv. Petar hodila po dolinah lepe Benečije. Adan dan grésta skuoze 'dno vas an vidita, de se zluodi an baba krjegata in pulita za lasé, Kristusu je bilo hudo par sarcu zavojo tegá. Ukaže sv. Petru, de naj oba razgrajča pomiri. Sv. Petar ne opravi nič z ljepo besedo. Izdere meč in odseče zluodju glavo. Potlé se obrne k ženi an odseče glavo tudi nji. Sadá je biu mir an sv. Petar teče veseu povedati Kristusu, da ju je pomiru za nimati.

Kada Kristus zvje, de sv. Petar je obema odsjeku glavò, ukaže ves jezen svetemu apostelnu, de obadvema glavò nasadi nazaj! Sv. Petar uboga an brez kaj misliti vzame zluodjevo glavò an jo nasadi na babino truplo, babino glavò pa na zluodjevo. Zluodi an baba sta pri priči oživela an od tada pravijo u Benečiji, da »baba ima zluodjevo hlavò.«

Kadá sta Kristus an sv. Petar hodila po svjete, sta djelala čudeže, de bi judem pomagala. Prehodila sta že vso Furlanijo an sta paršla še hor na slovenske planine. Blá je že nuoč an parprauljalo sje na 'no veliko hudo uro, ku sta potoukla na urata negá kazona. Kle notre so bli sami pastirji, ki so kuhali polentu za vičerjo. Ku so videli prjed hudo uro te dva romarja, so jima jali, de naj u kazonu počakata dan. Kristus an sv. Petar sta bla močnuo trudna an sta rade uoje sprejela povabilo dobro-sarčnih pastirju. Tud večerjala sta z njimi kos polente an skledico sjeratve. Sjera njeso 'mjeli za jim dati, ker so muorli usegá dati gospodarju od krau, ki je živou na ni drugi planini.

Kada je sv. Petar vidu, kakuo so buogi tisti pastirji, je jau Kristusu, naj napravi dan čudež an takuo pomaga pastirjam, ki su dobrega sarcá. Kristusu so se zarjes zamislili an zatuo je ukuazu, de naj postavijo na ogenj tisti kotlič s sjeratvo. Pastirji so ubugali an napravili use tuo, kar jim je jau. Ko se je ta sjeratva močno pogrjela, je Kristus uliu notre malo ažejda an blagoslovu. Začeli so molit an naredu se je čudež. Sadá se je na sjeratvo parkazala na ljepa an gosta smetana. Uzeli so u roke cedilo an so to čudežno rječ dol posneli an jo jedli s polento. Bla je močno dobrá, ker je bla prukar dou taz vrole sjeratve uzeta, je še pekla. Svet Petar, ki ni znu dobro govorit slovensko, je djau Kristusu: »La scuote (pe-čé)«. Ku so slišali pastirji, ki niso razumeli furlanski, de je sv. Petar reku: »skuote«, so mislili, de je tuo ime tiste dobre reči za jest an zatuo so ji začeli praviti: »skuta«.